

OKSANA VOITYUK

Instytut Historii i Nauk Politycznych
Uniwersytet w Białymstoku
e-mail: oksana.voytyuk@uwb.edu.pl

**PERSPEKTYWA STOSUNKÓW MOŁDAWII
Z UNIĄ EUROPEJSKĄ W RAMACH EUROPEJSKIEJ
POLITYKI SĄSIEDZTWA I PROGRAMU PARTNERSTWA
WSCHODNIEGO NA TLE AKTUALNEJ SYTUACJI
GEOPOLITYCZNEJ W REGIONIE**

Rozszerzenie Unii Europejskiej (UE) 1 stycznia 2007 r. o Bułgarię i Rumunię przyczyniło się do tego, iż Mołdawia znalazła się w jej bezpośrednim sąsiedztwie. Od momentu uzyskania niepodległości 27 sierpnia 1991 r., Mołdawia pozostawała państwem niestabilnym i nie była zorientowana na integrację w struktury europejskie, jak również nie była przedmiotem szczególnego zainteresowania Unii Europejskiej¹. Początkowo Mołdawia była postrzegana przez państwa europejskie jako zagrożenie dla obszarów Europy Południowo-Wschodniej ze względu na niestabilną wewnątrzpolityczną sytuację. Przyczyn takiego stanu rzeczy było kilka:

- konflikt w Naddniestrzu;
- separatyzm w Gagauzji;
- nieuregulowane kwestie graniczne z Ukrainą;
- zagrożenie konfliktem z Rosją².

¹ I. Lyubashenko, *Europejska polityka sąsiedztwa Unii Europejskiej wobec państw Europy Wschodniej*, Toruń 2012, s. 75.

² A. Legucka, *Polityka wschodnia Unii Europejskiej*, Warszawa 2008, s. 145-147.

Integracja z UE jako jeden z celów polityki zagranicznej Mołdawii po raz pierwszy został wyznaczony w 1999 r.³ W tymże roku powstał program rządowy pt. „Rządy prawa, odrodzenie gospodarcze, integracja europejska”⁴. W 1994 r. po dość krótkich negocjacjach podpisano Porozumienie o Partnerstwie i Współpracy, które weszło w życie w czerwcu 1998 r., jednak nie było realizowane⁵. Wyjaśnia się to tym, iż zainteresowanie Mołdawii UE było bardzo ograniczone, podobnie i UE nie okazywała dużego zainteresowania tym krajem. Brakowało jasnej dwustronnej strategii współpracy. Podpisanie wyżej wspomnianych dokumentów zasygnalizowało wzrost zainteresowania Mołdawii przystąpieniem do UE⁶. Z upływem czasu Mołdawia zadeklarowała, jako cel strategiczny przystąpienie do UE i poczyniła pierwsze kroki w kierunku Europy. W styczniu 2002 r. rząd zatwierdził program rozwoju społeczno-ekonomicznego Mołdawii do 2005 r. Według tego dokumentu integracja europejska stała się zadaniem pierwszoplanowym. W grudniu 2002 powstała Narodowa Komisja na rzecz Integracji Europejskiej⁷. W 2003 została przyjęta Koncepcja integracji europejskiej Republiki Mołdawii⁸.

Po rozszerzeniu UE w 2004 i 2007 r., powstał pomysł opracowania nowej strategii wobec państw sąsiednich. Nowa polityka miałaby zapobiegać pogłębianiu się podziałów między UE a jej sąsiadami. W związku z tym 12 maja 2004 r. Komisja Europejska przedstawiła nowy komunikat w sprawie Europejskiej Polityki Sąsiedztwa (dalej – EPS). EPS dotyczyła stosunków UE z państwami Europy Wschodniej – Białorusią, Mołdawią, Ukrainą, Rosją, państwami regionu Morza Śródziemnego (z wyjątkiem Turcji) oraz państwami Kaukazu Południowego – Armenią, Azerbejdżanem i Gruzją. Przed ustanowieniem Europejskiej Polityki Sąsiedztwa (EPS) wzajemne stosunki między UE i Mołdawią nie były nazbyt rozbudowane⁹. Nowym instrumentem w ramach EPS stały się Plany Działania (Action Plans), które zostały przygotowane odrębnie dla każdego państwa z uwzględnieniem ich możliwości oraz potencjału politycznego i gospodarczego. Plany Działań zawierają spis konkretnych działań, które wspólnie mają podejmować UE i państwo sąsiedzkie w różnych sferach. Plany Działań powinny być

³ Tamże, s. 111.

⁴ Tamże, s. 145.

⁵ P. Borkowski, *Polityka sąsiedztwa Unii Europejskiej*, Warszawa 2009, s. 222-223.

⁶ B. Piskorska, *Wymiar wschodni polityki Unii Europejskiej*, Toruń 2008, s. 334.

⁷ A. Legucka, dz. cyt., s.146.

⁸ I. Lyubashenko, dz. cyt., s. 112.

⁹ P. Marcinkowska, *Europejska polityka sąsiedztwa*, Warszawa 2011, s. 109.

zaakceptowane ze strony UE i państwa sąsiedzkiego. Głównymi kierunkami współpracy pomiędzy UE a państwem sąsiednim są: dialog polityczny, reformy, handel, wymiar sprawiedliwości i sprawy wewnętrzne, energia, transport, społeczeństwo informacyjne, środowisko naturalne, badania i innowacyjność, polityka społeczna, kontakty międzyludzkie¹⁰.

Ważną cechą charakterystyczną Planów Działań jest to, że z punktu widzenia prawa międzynarodowego nie są one umowami wiążącymi, tzn. stanowią one typowe przykłady „miękkiego prawa”. Wśród priorytetów zawartych w Planie Działania dla Mołdawii znalazła się kwestia konfliktu naddniestrzańskiego. Bruksela wierzy w pokojowe rozwiązanie tej kwestii¹¹.

W 2009 r. po inauguracji Programu Partnerstwa Wschodniego, Mołdawia wraz z Ukrainą i Białorusią, przystąpiła do jego realizacji. W dziedzinie polityki zagranicznej kraju zaczęły zachodzić poważne zmiany. Podejście UE do Mołdawii było i jest bardzo ostrożne. Mimo to, po przystąpieniu Mołdawii do programu Partnerstwa Wschodniego doszło do intensyfikacji wzajemnych stosunków¹². Od tamtego czasu jedną z kluczowych zasad polityki zagranicznej Kiszyniowa jest normalizacja stosunków z Ukrainą i Rumunią, jak również budowanie państwa demokratycznego, zapewnienie wolności mediów, zapoczątkowanie procesów reintegracji i rozpoczęcie działań w kierunku integracji europejskiej¹³. Komunikaty Mołdawii każda z poniżej wymienionych stron odbierała na własny sposób:

- USA i Unia Europejska – jako zmierzanie w kierunku integracji ze strukturami europejskimi;
- sąsiedzi Mołdawii – jako stabilizację stosunków sąsiedzkich¹⁴;
- Rosja odbierała Mołdawię jako ewentualnego partnera strategicznego ze względu na bliskość do państw UE;
- ludność Mołdawii – jako pokonanie światowego kryzysu finansowego i polepszenie jakości życia.

¹⁰ B. Piskorska, dz. cyt., s. 161.

¹¹ P. Marcinkowska, dz. cyt., s. 110-111.

¹² Tamże, s. 111.

¹³ В. Кулик, *Молдова: начало пути в Европу?*, http://gazeta.zn.ua/POLITICS/moldova_nachalo_puti_v_evropu.html, [dostęp: 28.08.2009].

¹⁴ W mołdawsko-ukraińskich stosunkach można wyodrębnić kilka trudnych do rozwiązania problemów: po pierwsze – demarkacja granic, po drugie – kwestie ochrony środowiska naturalnego, po trzecie – warunki funkcjonowania nowodniestrzańskiej elektrowni wodnej, po czwarte – problem mniejszości narodowych. Л. Літра, *Україна – Молдова: нічого не узгоджено, поки все не узгоджено*, http://gazeta.dt.ua/POLITICS/ukrayinamoldova_nichogo_ne_uzgodzheno,_poki_vse_ne_uzgodzheno.html, [dostęp: 28.09.2012].

W lipcu 2009 r. w Mołdawii odbyły się wybory parlamentarne, w których zwyciężyły proeuropejsko nastawione siły polityczne. Komuniści, którzy sprawowali władzę w kraju w ciągu ostatnich 8 lat (2001–2009) byli negatywnie nastawieni na zbliżenie z UE i preferowali zbliżenie z Rosją. Pomimo przegranej w wyborach prezydenckich, Partia Komunistyczna Mołdawii nadal posiada silny wpływ w kraju. Zaraz po wyborach członkowie liberalno-demokratycznej koalicji skierowali wszystkie swoje działania na demokratyzację państwa, unowocześnienie gospodarki i otwarcie na Zachód¹⁵. Mimo starań na rzecz integracji europejskiej, po wyborach parlamentarnych w 2009 r., Mołdawia znalazła się w permanentnym kryzysie politycznym. W lutym 2013 r. koalicja rządząca – Alians na rzecz integracji europejskiej rozpadła się. W maju 2013 roku doszło do kulminacji kryzysu politycznego w kraju, zaistniała sytuacja spowodowała obniżenie tempa integracji europejskiej, co doprowadziło do tego, że władze mołdawskie do szczytu Partnerstwa Wschodniego w Wilnie, w listopadzie 2013 r. nie zrealizowały wszystkich zamierzeń, które postawiły przed sobą jeszcze w 2012 r.¹⁶ Przyczyn takiego stanu rzeczy było kilka, przywoływany powyżej kryzys polityczny w kraju związany z trudną sytuacją wewnątrz koalicji rządzącej i zmianą rządu, prowokacje polityczne ze strony Naddniestrza oraz trudności w stosunkach dwustronnych pomiędzy Mołdawią a Federacją Rosyjską.

Na szczycie Partnerstwa Wschodniego w Wilnie doszło jedynie do parafowania Umowy Stowarzyszeniowej ze strony mołdawskiej. Mimo iż Mołdawia według danych statystycznych spośród państw objętych programem Partnerstwa Wschodniego dokonała największych postępów na rzecz integracji europejskiej¹⁷. Za główną przyczynę niepodpisania Umowy Stowarzyszeniowej z Mołdawią w listopadzie 2013 r. podaje się zbyt późne zakończenie negocjacji (czerwiec 2013), które przyczyniło się do tego, że posłowie europejscy nie mieli czasu na zapoznanie się z treścią Porozumienia, które nie zostało na czas przetłumaczone na wszystkie języki państw-członkowskich UE¹⁸.

Po trwałych negocjacjach, siły demokratyczne w Mołdawii doszły do porozumienia i uniknięto przedterminowych wyborów. Nie udało się jednak w sposób cywilizowany uregulować stosunków z Rosją. Wraz ze zbliżaniem się

¹⁵ K. Pobiedziński, *Mołdawia – trudna droga do UE*, <http://www.politykaglobalna.pl/2010/11/moldawia-%E2%80%93-trudna-droga-do-ue>, [dostęp: 26.11.2010].

¹⁶ *Із чим іде у Вільнюс Молдова?*, http://gazeta.dt.ua/international/iz-chim-ide-u-vilnyus-moldova-_.html, [dostęp: 4.10.2013].

¹⁷ *European integration index 2013 for Eastern Partnership Countries*, http://www.irf.ua/files/ukr/programs/euro/index_2013-visuals.pdf

¹⁸ *Із чим іде у Вільнюс Молдова?...*, dz. cyt.

szczytu Partnerstwa Wschodniego, Federacja Rosyjska stosowała wszystkie możliwe instrumenty, aby zapobiec parafowaniu Umowy Stowarzyszeniowej i skłonić Mołdawię do integracji w struktury na obszarze postsowieckim. Główne kierunki ,w które uderzał Kreml to:

- problem Naddniestrza – prowokacje ze strony mniejszości rosyjskiej;
- embargo na mołdawskie towary – wino, owoce¹⁹;
- groźby odesłania z Rosji mołdawskich migrantów zarobkowych;
- groźby powstrzymania dostaw gazu ziemnego w okresie zimowym.

Do podobnej taktyki Moskwa odwołuje się nie po raz pierwszy i nie tylko w stosunku do Mołdawii. Jest to ogólnie przyjęta taktyka w stosunku do wszystkich byłych republik radzieckich, które starają się osłabić wpływy rosyjskie na swoim terytorium. Tego typu działania stosowane są przez Moskwę w stosunku do Ukrainy, Armenii, Azerbejdżanu, w nieco mniejszym stopniu w stosunku do Gruzji, której po konflikcie gruzińsko-osetyńskim udało się w znacznym stopniu ograniczyć wpływy rosyjskie w kraju. Warto odnotować, iż w przypadku Armenii, Rosja odniosła zwycięstwo. Na skutek szantażu i nacisku władzom rosyjskim udało się przekonać prezydenta Armenii S. Sargsjana do odstąpienia od zamiaru integracji ze strukturami europejskimi i przystąpienia do Unii Celnej wraz z Białorusią i Kazachstanem²⁰.

Kwestia Naddniestrza jest jednym z najważniejszych problemów współczesnej Mołdawii, gdzie strona rosyjska najczęściej stosuje politykę szantażu i nacisku. Naddniestrzańska Republika Mołdawska ze stolicą w Tyraspolu powstała po rozpadzie Związku Radzieckiego, przy militarnym i finansowym wsparciu Moskwy. Jest to **region autonomiczny nieuznawany przez społeczność międzynarodową, ale wyraźnie akcentujący swą odrębność w stosunku do pozostałego terytorium Mołdawii**²¹. Konflikt w Naddniestrzu w znacznym stopniu hamuje rozwój Mołdawii i uzależnia ją od Federacji Rosyjskiej. W celu jego rozstrzygnięcia przedstawiano wiele propozycji zarówno ze strony UE, jak i ze strony Rosji, jednak żadna z nich nie została zaakceptowana.

Według Memorandum Kozaka (rosyjska propozycja) rozstrzygnięcie konfliktu polegać miałyby na federalizacji Mołdawii. W razie akceptacji propozycji Rosji, Mołdawia miałyby zostać „federacją asymetryczną”, tzn. Republika Naddniestrza i Gagauzja uzyskałyby status szczegółowy oraz prawo do blokowa-

¹⁹ Tamże.

²⁰ A. Kublik, *Armenia zdecydowała się na unię celną z Rosją*, http://wyborcza.biz/biznes/1,00896,14550081,Armenia_zdecydowala_sie_na_unie_celna_z_Rosja.html, [dostęp: 5.09.2013].

²¹ K. Pobiedziński, dz. cyt.

nia ustaw, dotyczących autonomii. Mołdawia mogłaby utrzymywać neutralitet i demobilizować wojsko, a także zapewnić Rosji prawo na rozmieszczenie sił zbrojnych na terytorium Naddniestrza na okres 20 lat, jako gwarancję uregulowania konfliktu²².

Znacznych zmian w rozwiązaniu kwestii Naddniestrza nie wniosły obrady z udziałem partnerów zagranicznych w formule najpierw 3+2, później 5+2 (UE, OBWE, Stany Zjednoczone, Rosja, Ukraina + Mołdawia i Naddniestrze).

Na uwagę również zasługuje „inicjatywa Meseberg”, która zakłada rosyjskie ustępstwa w kwestii Naddniestrza. Celem inicjatywy jest utworzenie specjalnej komisji ds. bezpieczeństwa UE – Rosja, która w przyszłości miałaby zajmować się konfliktami regionalnymi, takimi jak spór o Naddniestrze²³. Trudności w rozwiązaniu tego problemu komplikuje rosyjska obecność na tym terytorium. Mimo podpisania porozumienia mołdawsko-rosyjskiego w 1994 r. o ewakuowaniu sił rosyjskich z Naddniestrza, nie zostało ono zrealizowane²⁴. Dotychczasową obecność rosyjskich sił zbrojnych na terytorium Naddniestrza wyjaśnia się kilkoma przyczynami. Po pierwsze, daje to gwarancje Rosji, iż Mołdawia nie przystąpi do NATO. Po drugie, obecność na terytorium Rumunii elementów amerykańskiej tarczy antyrakietowej pozwala Rosji trzymać „rękę na pulsie” i jest kolejną przyczyną utrzymania jednostek wojskowych w Naddniestrzu, i umożliwia zainstalowanie rakiet średniego zasięgu jako „odpowiedzi” na antyrakiety w Rumunii²⁵.

W przededniu szczytu Partnerstwa Wschodniego w listopadzie 2013 r. na linii Mołdawia – Naddniestrze zaczęło wrzeć. Wzrost napięcia między stronami był spowodowany wydanym 10 czerwca 2013 r. przez lidera separatystów J. Szewczuka dekretem o granicy państwowej. W myśl dokumentu w skład Naddniestrzańskiej Republiki oprócz terenów kontrolowanych przez separatystyczne władze od roku 1992, wchodziłaby także sąsiadująca z miastem Bendery (rum. Tighina) miejscowość Varnița oraz kilka wiosek, znajdujących się obecnie pod jurysdykcją Kiszyniowa. Odpowiedź prezydenta Mołdawii Nicolae Timofti nastąpiła 17 czerwca 2013 r., w której oskarżył on „separatystów oraz pewnych

²² „Меморандум Козака”: Российский план объединения Молдовы и Приднестровья, <http://www.regnum.ru/news/458547.html>, [dostęp: 23.05.2005].

²³ Rezolucja PE ws. stosunków UE – Mołdawia, http://zlecone.pap.pl/palio/html.run?_Instance=cms_ep.pap.pl&_PageID=1&_menuId=17&_nrDep=25244&_Checksum=-1243815613, [dostęp: 21.10.2010].

²⁴ A. Legucka, dz. cyt., s. 149.

²⁵ W. Rodkiewicz, *Strategia Rosji w Mołdawii: kontynuacja czy zmiana?*, Komentarze OSW 2012, Nr 74, 18 IV, s. 2.

wysokich urzędników z krajów trzecich” o próbę destabilizacji sytuacji w Mołdawii. Przyjęcie dekretu o granicy państwowej należy rozpatrywać w kontekście działań prowadzonych przez Rosję. Kiedy doszło do rozpadu koalicji rządzącej w Mołdawii, Kreml liczył na przedterminowe wybory, które mogłyby zahamować ruch Kiszyniowa w kierunku UE. Jednak do przedterminowych wyborów nie doszło i Mołdawia nie zwracając uwagi na groźby Rosji parafowała Porozumienie o Stowarzyszeniu. Rosja ze swojej strony dalej starała się przeszkadzać możliwości parafowania Porozumienia, i uciekała się do prowokacji, aby zwiększyć eskalację napięcia między Kiszyniowem a Tyraspołem. Biorąc pod uwagę ważność tej sytuacji, nie można było wykluczyć, że przed szczytem w Wilnie dojdzie do incydentów na granicy administracyjnej między Mołdawią a Naddniestrzem²⁶.

Kolejnym krokiem Moskwy na początku września 2013 r., było wprowadzenie embarga na mołdawskie wina. Faktycznie, embargo zostało narzucone na poszczególne wina o określonej jakości. Choć problem jakości mołdawskiego wina jest znany od dawna, jednak Rosja wykorzystała ten argument dopiero przed zbliżającym się szczytem Partnerstwa Wschodniego. Zastosowanie embarga na wina mołdawskie przez Rosję nie miało wtedy miejsca po raz pierwszy. Było ono zastosowane wcześniej w 2006 r. na okres około 1,5 roku, co znacznie pogorszyło rozwój tego przemysłu w Mołdawii. Wtedy Mołdawia była zmuszona przeorientować kierunki eksportu wina, aby przemysł całkiem nie upadł. Dzisiaj eksport wina do Rosji wynosi około 40 mln dolarów, czyli znacznie mniej niż w 2006 r., kiedy stanowił on około 207 mln dolarów. Wprowadzenie przez Rosję embarga we wrześniu 2013 r., nie miało znaczącego wpływu na rozwój przemysłu i nie uderzyło tak mocno w mołdawską gospodarkę jak to miało miejsce w 2006 r.²⁷

Na wprowadzenie embarga ze strony Rosji bardzo szybko zareagowała Unia Europejska. Bruksela wystąpiła z propozycją zapewnienia mołdawskiemu winu nieograniczonego bezpodatkowego dostępu na rynek europejski. Na razie jest to tylko deklaracja i decyzja w tej sprawie jeszcze nie została podjęta, jednak UE zadeklarowała gotowość pomocy państwom, które cierpią na skutek rosyjskiego szantażu. Solidarność z Mołdawią w tej kwestii zadeklarowali liderzy państw europejskich, a ministrowie spraw zagranicznych Polski oraz Rumunii publicz-

²⁶ K. Całus, *Napięcia mołdawsko-naddniestrzańskie zagrożeniem dla szczytu w Wilnie*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2013-07-10/napiecia-moldawskonaddniestrzanskie-zagrozeniem-dla-szczytu>, [dostęp: 7.10.2013].

²⁷ *Из чим іде у Вільнюс Молдова?...*, dz. cyt.

nie zwrócili się do Europejczyków z prośbą o wsparcie Mołdawii i kupowanie mołdawskiego wina²⁸.

Kolejnym przejawem rosyjskich nacisków na Mołdawię jest kwestia migrantów. Problem embarga mołdawskiego wina nie przekonał Kiszyniowa na rzecz Rosji, jednak problemy migrantów mogłyby stać się bardziej przekonujące. W dniu 30 września 2013 r. rzeczniczka prasowa rosyjskiej Federalnej Służby Migracyjnej oświadczyła, że na terytorium Rosji przebywa obecnie 190 tys. obywateli Mołdawii, którzy naruszyli prawo migracyjne²⁹. W ciągu 10 miesięcy 2013 r. Federalna Służba Migracyjna deportowała 7 tys. Mołdawian, w związku z naruszeniem przepisów pobytu na terytorium Federacji Rosyjskiej. Rzeczniczka prasowa rosyjskiej Federalnej Służby Migracyjnej oznajmiła także, że około 190 tys. migrantów może zostać deportowanych z Rosji z tych samych przyczyn. Podjęcie takich kroków ze strony Rosji może mieć poważne konsekwencje dla wielu mołdawskich rodzin, ponieważ zarobki migrantów w Rosji często są jedynym źródłem dochodów Mołdawian³⁰. Celem Moskwy jest zdemontowanie opinii publicznej w Mołdawii negatywnych kosztów integracji europejskiej. Dla części obywateli Mołdawii zarówno perspektywa utraty możliwości zarobkowania w Rosji, jak i obawa przed zmniejszeniem zatrudnienia w branży winiarskiej (jednym z najważniejszych sektorów gospodarki) może być argumentem skłaniającym do głosowania w najbliższych wyborach na komunistów, za partią, która opowiada się za integracją z Unią Celną³¹. Jednak niektórzy analitycy i politycy uważają, iż taka postawa Rosji tylko wzmacnia Mołdawię na jej drodze do Unii Europejskiej, a Prezydenta Rosji od pewnego momentu uważano w państwach Partnerstwa Wschodniego za największego integratora wszech czasów. Im większy nacisk jest ze strony Rosji, tym bardziej były republiki radzieckie dążą do zmniejszenia rosyjskich wpływów, nawet jeśli to tymczasowo wpływa negatywnie na ich możliwości ekonomiczne³². Mołdawia liczy na liberalizację reżimu wizowego już od 2014 r., co w części zrekompensuje presję na mołdawskich migrantów w Rosji, jednak jest to mało prawdopodobnie. Zresztą reżim bezwizowy nie przewiduje prawa do wykonywania pracy na obszarze UE.

²⁸ Tamże.

²⁹ K. Całus, *Rosja zapowiada kolejne sankcje wobec Mołdawii*, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2013-10-02/rosja-zapowiada-kolejne-sankcje-wobec-moldawii>, [dostęp: 2.10.2013].

³⁰ *Молдова заявила про готовність витримати будь-який тиск Росії*, http://dt.ua/WORLD/mol-dova-zayavila-pro-gotovnist-vitrimati-bud-yakiy-tisk-rosiyi-128833_.html, [dostęp: 20.09.2013].

³¹ K. Całus, dz. cyt.

³² *Із чим іде у Вільнюс Молдова?...*, dz. cyt.

Zagrożenie powstrzymania dostaw gazu w okresie zimowym jest kolejną próbą wywierania nacisku na Mołdawię ze strony Rosji. Władze w Kiszyniowie zdając sobie sprawę z trudnej sytuacji energetycznej, nie poddają się. Mołdawia w 100% zależy od dostaw rosyjskiego gazu. Rosyjski Gazprom posiada 50% akcji narodowego operatora gazowego MoldovaGaz (państwo mołdawskie ma 35,33%, a separatystyczny region Naddniestrze 13,44% akcji tego przedsiębiorstwa). Taka sytuacja pozwala Rosji na wykorzystywanie polityki energetycznej do własnych celów politycznych i wywieranie wpływu lub nacisku na rząd w Kiszyniowie. Pod koniec sierpnia 2013 r., rozpoczęto budowę interkonektora gazowego Iași – Ungheni, którego uruchomienie powinno w znacznym stopniu poprawić bezpieczeństwo energetyczne Mołdawii, przynieść korzyści handlowe jej oraz Rumunii i przyczynić się do integracji europejskiego rynku gazowego. Powstanie nowego łącznika znacznie przyczyni się do ograniczenia wpływów Rosji w Mołdawii i w regionie³³. Gazociąg o długości 43,3 km, o przepustowości 1,5 mld m³ gazu rocznie zostanie oddany do użytku w 2017 r. Całkowity koszt budowy interkonektora wyniesie 28 mln euro, z czego 7 mln pokryje UE w ramach programu współpracy transgranicznej Mołdawia – Rumunia – Ukraina, w obszarze instrumentów Europejskiej Polityki Sąsiedztwa. Z kolei Rumunia zadeklarowała wspomóc Mołdawię dodatkową kwotą 9 mln euro i zainwestuje w odcinek na własnym terytorium kolejne 12 mln euro. Pod znakiem zapytania pozostaje dostawca gazu, który wypełni nowy rurociąg. Rozważane źródła to: LNG oraz gaz łupkowy, w przyszłości projekt AGRI. W związku z tym, kraje środkowoeuropejskie powinny wspierać Mołdawię w finalizowaniu tego projektu i wdrożeniu zobowiązań, które kraj ten przyjął, przystępując do Wspólnoty Energetycznej. Realizacja danej inwestycji przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa energetycznego Mołdawii oraz ograniczy rosyjskie wpływy w regionie i osłabi możliwości stosowania „szantażu energetycznego”³⁴.

Integrację w struktury europejskie Mołdawii może zahamować nie Federacja Rosyjska własnymi groźbami, a Unia Europejska, która, jak uważają w Kiszyniowie, nieco zmieniła podejście do Mołdawii po szczycie UE – Rosja. Nieco ochłodziły tempo integracji również wnioski Rady UE w sprawie Partnerstwa Wschodniego od 18 lutego 2013 r., z których wynikało, iż w listopadzie 2013 nie dojdzie do podpisania Umowy o Stowarzyszeniu, a tylko do jej parafowania. Podejście regionalne UE do kwestii integracji może

³³ A. Sobják, *Mołdawsko-rumuński łącznik gazowy: czy połączenie się z Unią Europejską spowoduje rozłączenie się z Rosją?*, Biuletyn PISM 2013, Nr 91, s. 15.

³⁴ Tamże.

spowodować, iż podpisanie Umowy Stowarzyszeniowej z Mołdawią stanie się niemożliwe. Niepodpisanie umowy w listopadzie 2013 r., dało kolejną szansę Rosji na przekonanie Mołdawii, aby odstąpiła od europejskiego kierunku polityki zagranicznej na rzecz Unii Celnej. Z kolei Mołdawia, również może zmienić zdanie ze względu na to, iż w ramach Programu Partnerstwa Wschodniego, to właśnie ten kraj osiągnął największe postępy, a do podpisania Umowy Stowarzyszeniowej szykuje się Ukraina, która ustępuje Mołdawii w wykonaniu wymogów na rzecz integracji z UE³⁵.

W tej sytuacji odnosi się wrażenie, że UE nie do końca zdaje sobie sprawę z powagi mołdawskiej sytuacji. Kraj ten przez pryzmat wielu problemów takich jak kryzys polityczny, embargo na wina i owoce, szantaż energetyczny, trudną sytuację w Naddniestrzu, mimo wszystko zmobilizował się i powołał nowy rząd i nie zważając na zastraszania i szantaż ze strony Rosji, kontynuuje europejski kierunek rozwoju. Niepodpisanie Umowy Stowarzyszeniowej w listopadzie 2013 r., mogło zniechęcić część mołdawskiego społeczeństwa do UE, co zagraża stabilności politycznej Mołdawii oraz może doprowadzić do przedterminowych wyborów, po których nie ma gwarancji, że siły proeuropejskie zwyciężą. Brak Umowy o Stowarzyszeniu, strefy wolnego handlu, reżimu bezwizowego, mogą potwierdzić nieefektywność działań proeuropejskiej koalicji Mołdawii. Zarówno Mołdawia, jak i UE mogą utracić właściwy moment na zbliżenie, a zmiany, które będą miały miejsce po szczycie Partnerstwa Wschodniego w Mołdawii mogą być nieodwracalne. Zresztą jaskrawym przykładem jest Armenia, która zrezygnowała ze współpracy z UE na rzecz Unii Celnej. Wystarczyło tylko jedno spotkanie prezydentów Rosji i Armenii na początku września 2013 r. Sytuacja Mołdawii, pokazuje, że UE nie jest zainteresowana europejską przyszłością Mołdawii, lub pomiędzy państwami UE nie ma zgody w sprawie podjęcia tak ważnych decyzji. Można przypuszczać, iż UE nadal nie posiada strategii współpracy nie tylko z Mołdawią, ale również i z resztą państw Partnerstwa Wschodniego. Czasem odnosi się wrażenie, iż Program Partnerstwa Wschodniego skupia się głównie na Ukrainie, a reszta państw pozostaje w cieniu. Nie są brane pod uwagę rzeczywiste postępy, a tylko czynnik geograficzny. Mołdawia w drodze do UE uczyniła dużo i bez wsparcia ze strony UE może stracić jeszcze więcej.

³⁵ Л. Літра, *Молдова. Реснапм*, <http://gazeta.dt.ua/international/moldova-restart.html>, [dostęp: 22.02.2013].

Wyrazem aspiracji Mołdawii w zakresie zbliżenia z Unią Europejską jest przyjęty dokument pod nazwą „Mołdawsko-Szwedzka strategia współpracy na lata 2011–2014”. Zgodnie z dokumentem przewiduje się, że Szwecja co roku będzie przekazywać 12 mln euro Mołdawii na sfinansowanie wszelkich reform, koniecznych „do zbliżenia Mołdawii do UE”. Strategia potwierdza odpowiedzialność Szwecji we wspieraniu relacji Mołdawia – UE w ramach Partnerstwa Wschodniego. Granty fundowane przez szwedzki rząd będą przeznaczone m.in. na zharmonizowanie mołdawskiego prawodawstwa z unijnym, zwłaszcza w sferze przestrzegania praw człowieka i równości płci. Fundowane będą projekty inwestycyjne w dziedzinie infrastruktury energetycznej, a także ułatwień dla prowadzenia drobnej przedsiębiorczości i rozwoju handlu³⁶. Rosja ze swojej strony z pewnością nadal będzie skłaniać Mołdawię do przystąpienia do Unii Celnej. Jednak to, jak potoczą się losy tego kraju w znacznym stopniu zależy od UE, od wydarzeń, które będą miały miejsce w przyszłości oraz porozumień, które mogą zostać zawarte.

ABSTRACT

The perspective of relationships between Moldova and the European Union in the framework of the European Neighbourhood Policy and The Eastern Partnership Programme on the background of the current geografitical situation in the region

The paper attempts to analyse the relations between the EU and Moldova both within the framework of The European Neighbourhood Policy and The Eastern Partnership programme. The article indicates and analyses the problems that hinder the integration of Moldova into EU structures.

Key words: The European Union, The Eastern Partnership, Moldova, The European Neighbourhood Policy

³⁶ A. Pałeczka, *Mołdawia w Partnerstwie Wschodnim. Fakt czy fikcja?*, <http://www.stosunkimiedzynarodowe.pl/mo%C5%82dawia-w-partnerstwie-wschodnim-fakt-czy-fikcja>, [dostęp: 17.06.2011].

РЕЗЮМЕ**Перспектива отношений между Республикой Молдова и Европейским Союзом в рамках Европейской Политики Соседства и программы Восточного Партнерства в связи с нынешней геополитической ситуацией в регионе**

В статье проанализировано отношения между Молдовой и Европейским Союзом в рамках Европейской Политики Соседства и в рамках программы Восточного Партнерства. Определены и проанализированы проблемы, которые тормозят интеграцию Молдовы в европейские структуры. Проанализировано также влияние России на политику Кишинева.

Ключевые слова: Европейский Союз, Молдова, Восточное Партнерство, Европейская Политика Соседства, Россия